

SALTVIKS KOMMUN

SALTVIKS HISTORIA

Hur det hela började

De högsta delarna av Åland började stiga ur havet för 10 000 år sedan. Det var de högsta bergen i Saltvik: Orrdalsklint, Kasberg och Långbergen. De syntes då som små skär långt ute i Yoldiahavet.

De första människorna kom hit för 6 000 år sedan och slog sig ner i det som idag är Långbergsöda. De kom österifrån och bodde här säsongvis, främst för att jaga säl. Det var en stor prestation att ta sig över det stora havet. Avståndet var över 100 km fågelvägen. Stenåldersmänniskorna var tydligen kunniga i segling och navigation. På den tiden såg naturen helt annorlunda ut än den gör i dag. Klimatet var varmt som vid Medelhavet och skogarna dominerades av lövträd.

Hur levde man?

Stenåldersmänniskorna levde ett rörligt liv som jägare och fiskare. De flyttade omkring beroende på var deras byte fanns.

Under stenåldern fanns det säl i Östersjön, och det var bosättarnas viktigaste byte. De jagade också sjöfågel och småvilt, fiskade och samlade ätliga växter.

Stenåldersmänniskorna bodde i hyddor med runda golv. De lagade mat, tillverkade redskap och utförde de flesta sysslorna utanför hyddorna.

Om Saltviks namn, vapen med mera

Saltvik omnämns för första gången i skrift som kyrkosocken i samband med att godset Tjudnäs i Sund överlämnades till domkyrkan och biskopen i Åbo den 15 mars 1322.

Ålands "vik - ort"

Enligt Matts Dreijer så betyder ändelsen vik, på latin vicus, "en ort där köpmän plägar uppehålla sig". Samma ändelse finns t.ex. i ortnamnet Slesvig. Saltvik var med andra ord en "vik-ort" på Åland under medeltiden eller modernare uttryckt ett kommersiellt centrum där köpmännen bedrev handel med salt, som var en viktig handelsvara i det saltfattiga Östersjön.

Ålands första landsting i Saltvik?

I samband med överlåtelsen av godset Tjudnäs omnämns ett allmänt landsting på Åland för första gången och mötesplatsen var Saltvik och sannolikt hölls landstinget i anslutning till kyrkan. Under 1400-talet finns det dokumenterat att tre landsting hölls i Saltvik och att man samlades invid kyrkan. Vid tingsplatsen invid kyrkan har Ålands landsting rest en minnsten. Saltvik var således även en juridisk centralort på medeltiden.

Curia Saltwiik

Enligt ett donationsbrev överlät Kung Magnus den 8 juni 1351 Saltviks gård på Åland till biskopsbordet i Åbo. Saltviks gård eller Curia Saltwiik var en kungsgård omgiven av stora ägor. Några närmare uppgifter om var kungsgården var belägen finns inte. Enligt Matts Dreijer är det högst sannolikt att den var belägen i närheten av kyrkan med motiveringen att en så betydelsefull anläggning måste legat centralt i tätbebyggelsen intill kyrkan. Erik Bertell hävdar att curian är identisk med nuvarande Kvarnbo by. Andra hävdar att Curia Saltwiik var detsamma om Germundö säteri på Hjortö.

SALTVIKS KOMMUN

Första läroinrättningen på landsbygden i Finland

På initiativ av kyrkoherde Boethius Olai Murenus inrättades år 1639 en pedagogi i Saltvik som samtidigt var den första skolan på den finländska landsbygden. Skolan hade två lärare varav den ena kallades rektor. Läroämnena var kristendomskunskap, läsning, skrivning och räkning och sång och musik. Skolan, som år 1660 hade 40 elever, inrymdes år 1641 i en nyuppförd timmerstuga intill kyrkan.

Saltviks kyrka

Saltviks kyrka skall enligt W Radloff i gamla handlingar kallas Domkyrka. Det finns även personer som hävdar att det första huvudtemplet i Finland fanns i Saltvik. Det finns dock inget egentlig historiskt källmaterial som skulle stärka dessa teorier. Däremot är det helt säkert att Saltviks kyrka var Ålands huvudkyrka och att den helgades åt Jesu moder, S:ta Maria. Även när det gäller åldersbestämningen på kyrkan råder det olika uppfattningar. Tidsspannet är mycket brett från 1100 – talet till slutet av 1200 – talet. Måhända båda uppgifter är riktiga och att Saltviks kyrka har uppförts i olika repriser under en längre tid. Den första kyrkoherden i Saltvik som finns omnämnd är Sigbernus av Saltvik och året är 1322.

Saltviks vapen

Saltviks vapen antogs av kommunfullmäktige den 6 februari 1948 och fastställdes av Ålands landskapsstyrelse den 9 april 1952. Beskrivningen är: ”I rött fält två liljor av guld, åtskilda av sänkt mantelskura med guldvatten”.

En intressant del i historieskrivningen om Saltviks vapen är den korrespondens, som finns dokumenterad mellan landskapsarkeolog Matts Dreijer och arkitekt A W Ranken i Helsingfors. Följande citat är direkt hämtat ur A W Rankens svar på Matts Dreijer förfrågan. ”Med anl. av Eder värda förfrågan ang. Saltviks vapen får jag som min åsikt anföra, att motiven äro väl funna. Liljan, det gamla strids-emblemet, antogs av kristenheten som symbol för jungfruligheten. Som sådan ingår den ofta som sigillmärke för de gamla städer, där ett Mariatempel var uppfört. Säkerligen omgiva liljorna av denna orsak namnbokstaven i Åbo stads sigill från 1300-talet. Man anser ju att det första huvudtemplet i Finland fanns i Saltvik. Sedan flyttades det med biskopssätet till Nousis-Ränttämäki (S. Maria) o. slutligen Åbo. Kyrkorna på alla dessa orter voro helgade åt Jungfru Maria”.